

11. Українська літературна енциклопедія : [у 5 т.] / [редкол. : І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін.]. – К. : “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 1988–1995. – Т. 3 (К–Н). – 1995. – 496 с.

Анотація

У статті доводиться теза про те, що Олесь Гончар є письменником-мариністом. Автор простежує своєрідність мариністики прозаїка та її художньо-функціональне призначення. Об'єктами дослідження стали тексти великої, середньої та малої прози, зокрема романи “Берег любові”, “Тронка”, “Людина і зброя”, “Циклон”, повісті “Бригантина”, “Щоб світився вогник”, новели та оповідання “Спогад про океан”, “Берег його дитинства”, “На косі”, “З тихих ночей”, “Тихі води”, “Пізнє прозріння” тощо.

Ключові слова: мариніст, опис, пейзаж, стихія, концепт, художня деталь, зорові, слухові, тактильні образи.

Аннотация

В статье доказывается тезис о том, что Олесь Гончар является писателем-маринистом. Автор прослеживает своеобразие маринистики прозаика и её художественно-функциональное назначение. Объектами исследования стали тексты большой, средней и малой прозы, в частности романы “Берег любви”, “Тронка”, “Людина і зброя”, “Циклон”, повести “Бригантина”, “Щоб світився вогник”, новеллы и рассказы “Спогад про океан”, “Берег його дитинства”, “На косі”, “З тихих ночей”, “Тихі води”, “Пізнє прозріння” и др.

Ключевые слова: маринист, описание, пейзаж, стихия, концепт, художественная деталь, зрительные, слуховые, тактильные образы.

Summary

In the article the thesis, that Oles' Honchar is a marine writer is proved. The author observes the peculiarities of prosaic marine compositions and its artistically-functional purposes. The objects of the research include such texts of a big, medial and small prose, in particular novels “The Shore of Love”, “Tronka”, “Man and Arm”, “Cyclone”, tales “Brigantine”, “For the Light Gleaming” and stories “The Memory About the Ocean”, “On the Spit”, “From the Quiet Nights”, “The Quite Waters”, “The Late Enlightenment” etc.

Keywords: marine writer, description, landscape, element, concept, artistic detail, visual, acoustic, tactile images.

УДК 821.161.2–31

Чорна О.Ю.,
аспірантка,
Дніпропетровський національний
університет імені О. Гончара

КОНЦЕПТ ДИТИНСТВА В МАРИНІСТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ М. ТРУБЛАЇНИ “ВОЛОХАН”)

Мариністика – це досить рідкісне явище в українській літературі, яка здебільшого сповнена рустикальних елементів, якщо говорити про неї лише у контексті найродючіших чорноземів, безкраїх степів та вишневих садків. Творчість класиків сповнена розмаїтими описами Землі, проте не Води.

Однак, добре погортавши сторінки вітчизняної літератури, переконуємося у тому, що українська проза та поезія не тільки позначена мариністичними маркерами, а й яскраво втілює мариністичну тематику, про що свідчать зокрема твори дитячих прозаїків 20–30-х років минулого століття. Серед представників мариністичної майстерності цієї доби важко оминати постать Миколи Трублаєвського (Трублаїні). Його творчість – це ціла епоха у літературі для дітей. Майже всі персонажі прози письменника виписані з натури. У його книжках про Північ правдиво змальовані побут та звичаї корінних північних народів: чукчів, ескімосів, якутів. Багато героїв оповідань та повістей М. Трублаїні – це підлітки.

Микола Трублаїні – автор багатьох оповідань, повістей, науково-фантастичного роману “Глибинний шлях” – належав до категорії письменників, які особливу увагу приділяли науковим відкриттям, далеким експедиціям і спокійно ставилися до баталій особистісного і суспільного характеру. Його перші пригодницькі оповідання й повісті з'явилися вже в кінці 20-х – на початку 30-х років. Творами, що зацікавили читачів, стали його оповідання “Хатина на кризі”, “Крила рожевої чайки”, “Малий посланець”, повісті “Лахтак”, “Шхуна Колумб”, “Мандрівники”, роман “Глибинний шлях”. Молодого письменника насамперед хвилювало питання реалістичного й правдивого зображення позитивного героя, якого створила народна уява, мабуть, ще з самого початку існування цивілізації.

Появі позитивного героя сприяв потяг до неосяжного, вигаданого ідеального існування, а зазвичай, у будь-якому суспільстві людина позбавлена повного права вирішувати й обов'язково підпорядковується вже улагодженій структурі. Особистість змушена підпорядковуватися загальному, тоді, як свого часу помітив У. Еко, вона частково “позбавляється права вирішувати” [8, 160].

Психологічною компенсацією такого порядку стало породження в уяві людини певного типу ідеального “позитивного” героя, здатного втілити все те, на що вона виявляється неспроможною. За У. Еко, такий “позитивний герой повинен втілювати ту необхідну неймовірну силу, яку кожний громадянин прагне виплекати в собі, але не може зробити” [8, 160]. Саме таких героїв і створював своєю творчою уявою М. Трублаїні. Це були герої нової доби.

Як справедливо зазначав Яр. Гримайло у передмові до чотирьохтомного зібрання творів М. Трублаїні, виданого ще в 1956 році, проза письменника позначена образами “героїчних і мужніх молодих людей – пристрасних, до кінця чесних патріотів, для яких особисте ніколи не може стояти вище за громадське, вище за служіння матері-Батьківщині. Це люди однієї мети, проте вони яскраво індивідуалізовані: у кожного з них свої неповторні обличчя, біографії, особисті інтереси, мрії, уподобання і покликання. У боротьбі, дружбі, конфліктах, подвигах яскраво розкриваються образи молодих громадян своєї держави, синів і доньок нашого народу” [7, 522].

Якщо спробувати провести паралель між творчістю Миколи Трублаїні та іншими письменниками 20–30-х років минулого століття, наприклад, А. Головка, І. Микитенка, Ю. Смолича, то стане очевидним, що проза дитячого прозаїка

М. Трублаїні не належала до тієї категорії, де виразно простежувалася ідеологічна заангажованість, викликана відповідними соціально-політичними умовами тогочасної епохи.

Творчий доробок М. Трублаїні привертав увагу літературознавців, про що свідчать, зокрема наукові розвідки таких авторів, як А. Денисенко, М. Пархоменко, А. Подолинний та інші. Проте найбільш ґрунтовно творчість М. Трублаїні розглядає Микола Сиротюк у монографії “Микола Трублаїні. Життя і творчість” [5]. Акцентуючи на ідейно-тематичному спрямуванні прози письменника, проблематиці, різних аспектах поетики його творів. Однак запропонована тема нашої статті не була виокремлена з-поміж інших. Головною метою нашого дослідження є аналіз оповідання “Волохан” з погляду мариністичного контексту, а також з'ясування специфіки художнього відтворення дитячої світоглядної системи.

Оповідання “Волохан” побачило світ у 1933 році та продовжувало серію оповідань письменника, присвячених мотивам Півночі (“Хатина на кризі”, “Крила рожевої чайки”, “Малий посланець”, повісті “Лахтак” (1935), “Шхуна Колумб” (1940), “Мандрівники” (1938)).

М. Трублаїні виявив ґрунтовну обізнаність з життям і психологією народів Півночі, що безпосередньо пов'язано з педагогічним хистом автора. Письменник зумів зазирнути в душу дитини, зрозуміти її, перейнятися її турботами. Його проза, зокрема оповідання “Волохан”, це не лише пригодницько-розважальна оповідь, це науково-пізнавальний екскурс у невідомий, непізнаний, незнаний дитячій уяві світ далекої Арктики.

Образ моря у цьому оповідання є тлом, проте не відіграє в сюжеті другорядної ролі, він органічно вплетений у контекстове обрамлення твору, оскільки самому М. Трублаїні не потрібно було вигадувати подій, героїв, обставин, ситуацій. Більшість його творів, присвячених морю, “Шхуна Колумб”, “Волохан”, повісті “Лахтак”, написані з його власних спогадів під час експедиційних подорожей до Арктики на криголамних пароплавах.

За словами М. Бахтіна, “найбільш поширеним явищем в історико-літературній праці виявляється здатність віднаходити біографічний матеріал у творах і, навпаки, пояснювати біографією сам твір, до того ж, достатньо виправданими постають фактичні виправдання, тобто збіг фактів життя героя і автора, проводяться вибірки, що претендують на певний сенс, єдність героя і єдність автора при цьому повністю ігнорується; і внаслідок, ігнорується найсуттєвіший момент – форма відношення до події, форма його переживань щодо життя і світу” [1, 11–12].

Оповідання “Волохан” та багато інших оповідань і повістей, що присвячені мариністиці та заполярній Тундрі, художньо відтворюють суворі кліматичні умови проживання, бо, наприклад, сім'я головного героя Тико та його вірного пса Волохана звідусіль була оточена непримиренною дикою природою: “Він жив із своєю мамою і старшим братом на березі холодного моря” [6, 245], а “Навколо їхньої хатини розляглася тундра” [6, 245], жодним чином не схожі на ліричний щоденник подорожуючого, більше того, вони настільки реально та гостросюжетно відтворюють

значення моря в дитячій картині світу, що складається враження цілковитого синкретичного існування людини та природи, певно, так було й у дійсності.

На сторінках оповідання максимально сконденсовано зображені стихії моря та снігу, що звуковими та словесно-динамічними образами, порівняльними характеристиками репрезентують усю складність існування людини, дитини в таких лютих умовах: “<...> *клекотів сильний прибій. Висока хвиля підіймалася на поверхні моря, котилась до берега, тут розсипалась і далеко заливала узбережжя*” [6, 246] або “*Випав сніг, пухкий і білий. Почалась холодна зима*” [6, 246]. У підтексті наведених прикладів утверджується думка про те, що люди, дорослішаючи в цьому середовищі, ставляться до природи і сприймають її як щось зрозуміле, звичне їм. Іманентно люта стихія оприявнюється через лагідно-зворушливе словесне обрамлення.

Структура аналізованого оповідання побудована таким чином, що ми чітко можемо простежувати доволі умовний поділ на розділи, бо якщо не враховувати цей символічний розподіл, оповідання все одно буде мати вибудовану цілісну систему.

Характер оповіді в цілому та присутність самого наратора сприяють відображенню в оповіді дитячого світосприйняття, а синтаксична будова речень свідчить про те, що вони належать маленькій дитині. Дитяча мова яскравими вигуками, тлумаченнями, гіперболами вплетена у змістове обрамлення оповідання, наприклад, вигуки: “дзяв-дзяв, цюця”, гіпербола домінує в дитячому поясненні розміру північних тварин, зокрема білух: “*Білуха – це великий звір, що живе в морі. Вона схожа на кита, тільки менша. Важить білуха дуже багато – стільки, скільки слон. Жир білухи дуже цінний*” [6, 247–248]. У наведеному фрагменті ми яскраво можемо побачити прагнення дитини пояснити невидимому маленькому читачу, що таке білуха, який її розмір, на що вона схожа, зазначити її практичну цінність.

В оповіданні “Волохан” ми також можемо спостерігати безліч семантичних рядів, мета їх, безумовно, покликана продемонструвати розмаїто, доступно та цікаво для дитини фактичний і пізнавальний матеріал: вітер–хвиля–прибій–берег–узбережжя–опис моря; нарти–крига–закрижаніле море–скажений вітер–хуртовина–сніжні вихори, засипана тундра–зображення тундри.

З метою окреслення географічного розташування місця подій автор активно використовує просторові маркери, а також географічні назви: морський берег, Кам'яні горби, далеко від моря, які майстерно спроектовані на побутові обставини і ситуації, у яких живуть герої.

Найвиразнішої конденсації образ морської стихії набуває в оповіді про протистояння маленького ще Тико та його рятівника Волохана хижій хвилі. Автор зіставляє силу й можливість людини і природи: “*Висока хвиля котила багато камінців і піску. Вона то викидала їх на берег, то тягла знов у море. Від удару Тико впав, хвиля відкотилася від берега і забрала хлопця з собою*” [6, 246].

Помітне місце в сюжетно-композиційній організації оповідання належить епізодам полювання на білух, південних лисиць, що їх звично називають песцями, боротьбі з хижим білим ведмедем.

М. Трублаїні прагне досягти максимально реального втілення баченого, пережитого, що реалізується в оповідній структурі твору. Не оминає письменник опису, наприклад, хижих звірів, як морських, так і суходільних: *“Скоро Волохан вивіз Тико на високий горбок у тундру. А з другого боку горба лежав на снігу білий ведмідь. Побачивши хлопця і собаку, він схопився на ноги і кинувся до них. Широкими стрибками ведмідь наближався до хлопчика. Тико прибіг додому й розказав про все Умкові. Умк схопив рушницю і побіг туди, де ведмідь ганявся зі Волоханом. Умк застрілив ведмедя”* [6, 247].

Автор майстерно зображує професіоналізм процесу полювання, власне, завдяки якому й підтримується життєдіяльність населення Півночі. Правдиво й динамічно передано процес полювання на білух, через відтворення рівня свідомості наратора – маленького Тико, що органічно поєднане з оповіддю, котра належить дорослій людині, яка просто констатує факт: *“Літом на берег, де жив Тико, приїхала бригада мисливців <...> вони взялися полювати на білух”* [6, 247].

Завдяки доцільному введенню доступного для дитячого сприйняття тлумачення зовнішнього вигляду, звичок, дій різних тварин, прозаїку вдається правдиво показати органічний зв'язок людей різних вікових категорій, синкретично переплести психологію дитячого світу і дорослого. Наратор вдало підбирає порівняння, наголошує на непроминальних ціннісних особливостях, що для дитячої літератури особливо важливо, враховуючи віковий концепт дитинства.

Сутність концепту дитинства у творчому доробку М. Трублаїні має вигляд, образно кажучи, швидкого дорослішання. Дитина в оповіданні “Волохан” змушена досить швидко прощатися з дитинством: *“Як почалась зима, Умк зробив меншому братові малі нарти. Це такі саночки, що в них запрягають собак. Собаки возять на тих нартах людей і всякий вантаж”* [6, 247].

Проте герою-дитині Миколи Трублаїні комфортно в її цілісному дитячому світі, хоча декому він може видатися жорстоким. І все ж Тико не боїться потрапити й у світ дорослих, він не чужий для нього, необхідність розв'язання проблем якого не формує в ньому якийсь штучний, протиприродний, відчужений стан.

У дитячій прозі Миколи Трублаїні мариністика відкриває кордони символотворення та розуміння моря у його художньому та мистецькому втіленнях, що засвідчено в таких відомих дитячих творах, як “Хатина на кризі”, “Крила рожевої чайки”, “Малий посланець”, “Лахтак”, “Шхуна Колумб”, “Мандрівники”.

Саме тому метафорико-символічне значення концепту дитинства як “найкращого стану людини” на мариністичному тлі набуває особливої значущості.

Простір дитинства в оповіданні “Волохан”, скористаємося тут думкою Т. Гундорової, сприяє “універсальному прозрінню станів, залежних від різних обставин й властивих тому ж самому індивідові” [3, 240].

Високий ступінь образної концентрації виводить на шлях розуміння проблематики дитячого світосприйняття в контексті дорослої світоглядної думки. Адже все, про що йдеться в дитячому оповіданні, концентрує в абсолютному співвідношенні не лише з головними проблемами і темами твору, а й із

найважливішими для авторів художніми засобами, які характерні й для інших жанрових форм.

Як справедливо стверджує Н.М. Демурова, неможливо відокремити дитячу і дорослу літературу хоча б у межах творчості одного письменника: "Звертаючись до дитини і дотримуючись певних канонів дитячої літератури, письменник, однак, лише продовжує – у потрібних та достатніх модифікаціях – основні, "наскрізні" теми своєї творчості" [4, 244].

І якщо в інших представників дитячого простору 20–30-х років ХХ століття мотив сирітства, бездітності, втрати рідної душі визначав особливу позицію героя – його єдиноборство зі світом, його усвідомлення відповідальності за все і всіх, а втрата героєм родинних зв'язків вважалася ознакою його абсолютного життєвого краху, то проза М. Трублаїні розкривала можливості для художнього розв'язання найскладніших проблем часу. Письменник акцентує увагу дітей дещо на іншому, він говорить про плін життя і пригод, невблаганність морської стихії та її ласку, могутність звірини та силу людини.

У літературі на тему дитинства і про дитину конфлікт, як правило, показаний через дитяче сприйняття, сполучається з особливою семантикою концепту дитини, який "вписується" в контекст "дорослої" літератури.

Концепт дитини в аналізованому оповіданні має як пряму семантику, так і переносну, реалізовану в характеристиці "дорослий-малий": *"Вони [хлопчик Тико і пес Волохан] познайомилися, коли одному було три роки, а другому три місяці"; "Якось Тико разом з Умком пішли до моря <...> кидали камінці – пробували, хто далі кине. Дорослий Умк, звичайно, кидав далі"* [6, 246].

Окрім того, у контексті твору мають місце такі світобудовні опозиції, як "добро–зло", "надія–зневіра", тези "відданість", "відважність", як здатність попри всілякі контекстові звороти акцентувати на наріжних цінностях, відтісняючи на узбіччя власне "его", підкорячи свою поведінку та життєвий устрій виживальним постулатам, відкидаючи підсвідомо виключно егоїстичні динамічні стереотипні ознаки поведінки.

Через те, що основні події оповідання розгортаються в тундрі, на березі холодного моря, де живе дуже мало людей, як зазначає оповідач, архетип води простежується і є домінуючою більшістю змістового обрамлення оповідання "Волохан". Прозаїк повсякчас наголошує на тому, що, незважаючи на складні умови, виживання, внутрішня характеристика людини залишається поза межами цих обставин. Автор недаремно протиставляє сім'ї Тико мисливця Гана, лиху людину, котрий *"<...> не жалів своїх оленів. Він їх нещадно бив. Надто сердитий він був на одного оленя. Той олень посковзнувся, розбив собі ногу і тепер не міг добре бігти. Це драгувало Гана <...>"* [6, 248].

Вода – це символ глибинності, могутності, відваги, сили. Однак в оповіданні "Волохан" дуалістична символіка води і снігу (*"З моря подув вітер. У тундрі закуріло сніжком"* [6, 250]) радше протиставляються як природні стихії, де останні повсякчас наголошують на власній первинній міці, щораз нагадуючи про свою

нещадну могутність, на противагу іншим творам, де людина постає переможцем стихії, начебто її єдиним володарем.

Образи води і моря в біографії М. Трублаїні цілком не випадково з'явилися й утвердилися у твореній ним літературі. Інтерес письменника до Арктики був породжений самою радянською дійсністю – це час освоєння Півночі, відкриття нових островів.

Непереборні стихії створюють контрастне поєднання сюжетних ліній, пов'язаних зокрема зі смертельною небезпекою, однак, попри це, заворожують героїв оповідання “Волохан” своєю красою. Подібна антиномія дозволяє водночас захоплюватися природними силами й остерігатися їх, як таких, що можуть миттєво та випадково знищити людину.

За допомогою лексичних синонімів мариністичні образи, зображення сили морської стихії постають у всій своїй розмаїтості, стилістично відтінюючи в тексті найвищу конденсацію образу моря. Зокрема так показана хвиля, яка то “котилася”, “набігала”, то “несла”, “кидала”.

Докладно описана сила морської стихії: удари хвиль, каміння, морська звірина. Метафористичне оформлення насичене описами морської могутності: “хвиля-напасниця”, “клекотів сильний прибій” тощо.

Творчість М. Трублаїні мала великий успіх серед молодого покоління, його твори вивчали у школах, знайомилися з ними в літературних гуртках та читальнях. Народна сутність характеру, непохитність ідейних переконань, людяність і душевне благородство, а ще безстрашна ризикована натура, що повніше розкривається у досягненні високої гуманістичної мети, сильна воля і самовладання, професіоналізм, уміння перевтілюватися, феноменальна пам'ять і блискавична психологічна реакція – такі найважливіші штрихи до соціально-психологічного портрета позитивного героя творів Миколи Трублаїні. Крім того, основним кредо письменника була віра у світле майбутнє. Цей феномен має бути присутнім у житті кожної людини. Іноді обставини ззовні позбавляють людей цієї віри. Безумовний зв'язок “дитячої” літератури з літературним контекстом свого часу зумовлює специфіку семантики і функціонування образу дитини та мотиву дитинства, де рівень сприйняття залежить лише від віку читача.

Висока змістова насиченість концепту дитини та мотиву дитинства в оповіданні “Волохан” робить його частиною того маєстату, де розглядають найважливіші проблеми свого часу.

Розглянувши той тип літературного напрямку, у якому працював М. Трублаїні, а саме: пригодницький, ми відзначили основні тенденції його творчості, показали основний напрям його письменницького спрямування, який полягав у особистісному виборі працювати для дітей.

Даючи оцінку основній творчій орієнтації письменника, відомий критик Д. Білецький, автор розвідки “Шляхи розвитку Української Радянської літератури для дітей та юнацтва (1917–1967)” повністю погоджувався з висловленими самого М. Трублаїні вимогами до дитячих письменників: “Наші діти, – писав він, – підлітки,

юнаки та дівчата з художніх творів на все життя повинні взяти в своє серце і розум ілюбимих героїв – носіїв добра, відваги, дружби і відданості рідній Вітчизні. Відомо, що для дітей та юнацтва треба писати так само, як і для дорослих, тільки набагато краще. Цій благородній меті мають служити всі жанри літератури – і дзвінке поетичне слово, художня проза, і драматургія” [2, 26].

Література

1. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. Бахтин. – 2-е изд. – М. : Искусство, 1986. – 444 с.
2. Білецький Д. І. Шляхи розвитку української радянської літератури для дітей і юнацтва (1917–1967) / Д. І. Білецький. – К. : Молодь, 1972. – 378 с.
3. Гундорова Т. Соцреалізм : між модерном і авангардом / Т. Гундорова // Слово і Час. – № 4. – С. 14–21.
4. Демурова Н. М. “Июльский полдень золотой...” : ст. об англ. дет. кн. / Н. М. Демурова. – М. : Изд-во УРАО, 2000. – 252 с.
5. Сиротюк М. Микола Трублаїні : життя і творчість / М. Сиротюк. – К. : Молодь, 1956. – 172 с.
6. Трублаїні М. Волохан / М. Трублаїні // Крила рожевої чайки. – К. : Веселка, 1972. – 272 с.
7. Трублаїні М. Твори : у 4-х т. / Микола Трублаїні. – К. : Молодь, 1956. – Т. 4. – 600 с.
8. Умберто Еко. Роль читача : дослідження з семіотики текстів / Е. Умберто. – Львів : Літопис, 2004. – 382 с.

Анотація

Стаття присвячена проблемі вираження концепту дитини на тлі морського обрамлення, що оприявнюється в оповіданні для дітей представника української мариністичної традиції Миколи Трублаїні. На сторінках оповідання максимально сконденсовано зображені стихії моря та снігу, що звуковими та словесно-динамічними образами репрезентують усю складність існування людини, тим більше дитини, у таких лютих умовах. Створивши певну модель оповідання, М. Трублаїні зумів художньо реалізувати ідейний задум твору, показавши велич і красу морської природи та місце в ній людини.

Ключові слова: концепт дитинства, образ моря, архетип води, картина світу дитини.

Аннотация

Статья посвящена проблеме выражения концепта ребенка на фоне морского обрамления, что реализуется в рассказе для детей представителя украинской маринистической традиции Николая Трублаини. На страницах рассказа максимально сконденсировано изображены стихии моря и снега, которые звуковыми и словесно динамическими образами убедительно передают всю сложность существования человека, тем более ребенка, в таких свирепых условиях. Создав определенную модель рассказа, М. Трублаини сумел осуществить идейный замысел художественного произведения, показав величие и красоту морской природы и место в ней человека.

Ключевые слова: концепт детства, образ моря, архетип воды, картина мира ребенка.

Summary

The article is devoted to the problem of expression of concept of child on a background the marine framing that is realized in a story for children of representative of Ukrainian marine tradition Mikola Trublaini. On the pages of the story elements of the sea and snow are depicted with the maximum condensed, which clearly convey with sound and verbally dynamic images the complexity of human existence, the more the child in such ferocious conditions. Created a model of the story,

M. Trublaini was able to realize an ideological conception of artistic work, showing the greatness and beauty of marine nature and place of human in it.

Keywords: concept of childhood, the image of the sea, the archetype of water, the picture of the world of the child.

УДК 826.161.2

Третяк М.О.,
студентка,
Криворізький державний
педагогічний університет

ОБРАЗ МОРЯ У ТВОРАХ АВТОРІВ ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ

Образ моря здавна хвилював і заворожував уяву людини, цікавість завжди перемагала, і це змушувало найбільш відважних відправлятися в далеке та небезпечне плавання. Повертаючись, вони передавали із вуст-в-уста реальні історії, що перетворювалися в міфи і легенди, які обростали подробицями, фантазіями, у них з'являлися вимислені герої, чудовиська, добрі та злі духи [9, 4]. Сюжети героїчних міфів склалися протягом багатьох віків, відображаючи різноманітні історичні етапи розвитку суспільства – від винайдення людиною знарядь праці і приручення домашніх тварин до реальних історичних подій, існування яких підтверджується сучасними археологічними розкопками [5, 3].

Мета нашої статті – коротко розглянути твори авторів, які торкались тематики морської стихії від давнини до нашого часу та визначити вплив і місце історичних процесів і подій на розвиток мариністики в літературі.

Саме в Давній Греції з її бурхливим розвитком економіки та торгівлі з'являються перші твори-описання морів. Найбільш відомим твором античності, який був присвячений у цілому загадковому Чорному морю та його географії, був "Періпл Понта Евксинського", складений відомим римським письменником і державним діячем Флавієм Арріаном у II ст. на основі більш ранніх джерел. Це одна з найстародавніших лоцій Чорного моря, що можна перекласти як "плавання навколо" [1, 3]. Віддалене від Греції Північне Причорномор'я елліни освоїли пізніше, ніж інші райони. Першими, згідно з переказами, сюди подорожували аргонавти, які здійснили повне небезпеки і втрат плавання. З часом такі подорожі стали регулярними. З VIII ст. до н.е. почалась так звана "Велика грецька колонізація", яка призвела до виникнення в VI ст. до н.е. багатьох поселень і міст Чорноморського узбережжя [1, 5].

Як вже зазначалося, освоєння берегів Чорного моря було пов'язано, за своєю суттю, з економічними факторами, що найповніше відображає становище грецьких полісів на той час. Проте давні автори пов'язують появу на цих територіях еллінів з перейменуванням Чорного моря із Понта Аксинського (Негостинного) в Понт Евксинський (Гостинне море). Очевидно, греки переосмислили місцеву назву,